

BUYRAK KASALLILKLARINI TASHXISLASHDA FOYDALANILADIGAN INSTRUMENTAL DIAGNOSTIKA

Xudoynazarova Ra'no Chorshanbi qizi

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

Pediatrica ishi 1-kurs magistranti

Ismailova Barno Xasanoxunovna

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot institute

Pediatrica kafedrası t.f.n dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqolada buyrak kasalliklarini aniqlash va baholashda qo'llaniladigan instrumental diagnostika usullarining o'rni va ahamiyati yoritilgan. Buyrak kasalliklari ko'pincha yashirin kechishi va kech bosqichlarda klinik belgilar berishi sababli, zamonaviy instrumental tekshiruvlar erta tashxis qo'yishda muhim hisoblanadi. Maqolada ultratovush tekshiruvi, rentgenologik usullar, kompyuter tomografiya, magnit-rezonans tomografiya, radioizotop tekshiruvlar hamda invaziv diagnostika usullarining imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, ushbu usullarning afzalliklari, cheklovlari va klinik amaliyotdagi qo'llanilish holatlari bayon etilgan.

Аннотация: В статье рассмотрена роль и значение инструментальных методов диагностики при выявлении заболеваний почек. Поскольку многие заболевания почек протекают бессимптомно и выявляются на поздних стадиях, применение современных инструментальных методов имеет решающее значение для ранней диагностики. Проанализированы возможности ультразвукового исследования, рентгенологических методов, компьютерной томографии, магнитно-резонансной томографии, радиоизотопных исследований и инвазивных диагностических процедур. Освещены их преимущества, ограничения и практическое значение в клинической медицине.

Annotation: This article discusses the role and importance of instrumental diagnostic methods in the detection of kidney diseases. Since many renal pathologies have a latent course and are diagnosed at advanced stages, modern instrumental techniques play a crucial role in early detection. The article analyzes ultrasound examination, radiological methods, computed tomography, magnetic resonance imaging, radionuclide studies, and invasive diagnostic procedures. Their advantages, limitations, and clinical applications are also highlighted.

Kalit so'zlar: buyrak kasalliklari, instrumental diagnostika, ultratovush tekshiruvi, kompyuter tomografiya, magnit-rezonans tomografiya, rentgenologik tekshiruv.

Ключевые слова: заболевания почек, инструментальная диагностика, ультразвуковое исследование, компьютерная томография, магнитно-резонансная томография, рентгенологические методы.

Key words: kidney diseases, instrumental diagnostics, ultrasound examination, computed tomography, magnetic resonance imaging, radiological methods.

KIRISH

Buyraklar inson organizmda muhim hayotiy vazifalarni bajaruvchi a'zolar hisoblanadi. Ular organizmdagi suyuqlik va elektrolitlar muvozanatini saqlash, moddalar almashinuvi mahsulotlarini chiqarish, qon bosimini tartibga solish va gormonal faoliyatda ishtirok etadi. Buyrak faoliyatining buzilishi butun organizm faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va og'ir asoratlarga olib kelishi mumkin. Bugungi kunda buyrak kasalliklari dunyo miqyosida keng tarqalgan bo'lib, ularning ko'pchiligi uzoq vaqt davomida klinik belgilarsiz kechadi. Shu sababli faqat laborator tekshiruvlar bilan cheklanib qolish yetarli emas. Instrumental diagnostika usullari buyraklarning anatomik va funksional holatini baholash, patologik jarayonlarni erta aniqlash va davolash taktikasini to'g'ri tanlashda muhim o'rin egallaydi.

ASOSIY QISM

Ultrasonografiya (UTT). Ultratovush tekshiruvi buyrak kasalliklarini tashxislashda eng keng tarqalgan va qulay instrumental usullardan biri hisoblanadi. Ushbu usulning asosiy afzalligi — xavfsizligi, nurlanishsizligi va takroran qo'llash imkoniyatidir. UTT yordamida buyraklarning o'lchami, shakli, joylashuvi, parenxima holati va siydik chiqarish yo'llaridagi kengayishlar aniqlanadi. Ultratovush tekshiruvi buyrak toshlari, kistalar, o'smalar, gidronefroz va tug'ma anomaliyalarni aniqlashda yuqori axborot beradi. Doppler rejimi esa buyrak tomirlaridagi qon oqimini baholash imkonini yaratadi, bu esa renovaskulyar patologiyalarni aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Rentgenologik tekshiruv usullari. Rentgenologik diagnostika usullari buyrak va siydik yo'llarining tuzilishini baholashda uzoq yillar davomida qo'llanilib kelinmoqda. Oddiy rentgenografiya yordamida kalsiy tarkibli buyrak toshlari aniqlanishi mumkin. Biroq bu usul yumshoq to'qimalar holatini to'liq baholash imkonini bermaydi. Ekskretor uroografiya buyraklarning chiqaruv funksiyasini baholashga xizmat qiladi. Kontrast modda yuborilgandan so'ng buyraklar, siydik naylari va siydik pufagining tasviri olinadi. Ushbu usul buyraklarning funksional holati, siydik oqimining buzilishi va anatomik o'zgarishlarni aniqlashda muhim hisoblanadi.

Kompyuter tomografiya. Kompyuter tomografiya zamonaviy instrumental diagnostika usullaridan biri bo'lib, yuqori aniqlikdagi tasvirlarni olish imkonini beradi. KT buyrak toshlari, o'smalar, yallig'lanish jarayonlari va travmatik shikastlanishlarni aniqlashda juda samaralidir. Kontrastli KT yordamida buyrak to'qimalarining qon

bilan ta'minlanishi va o'sma jarayonlarining xarakteri aniqlanadi. Ushbu usulning kamchiligi ionlashtiruvchi nurlanish mavjudligi bo'lib, u faqat zarur holatlarda qo'llaniladi.

Magnit-rezonans tomografiya Magnit-rezonans tomografiya nurlanishsiz bo'lgani sababli xavfsiz hisoblanadi va yumshoq to'qimalarni aniq tasvirlash imkonini beradi. MRT buyrak o'smalari, tomir patologiyalari va murakkab anatomik o'zgarishlarni aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu usul kontrast moddaga allergiyasi bo'lgan bemorlar uchun ham qulay bo'lib, buyrak to'qimasining strukturaviy holatini batafsil baholash imkonini yaratadi.

Radioizotop diagnostika usullari. Radioizotop tekshiruvlar buyraklarning funksional holatini baholashga qaratilgan. Renografiya va skintigrafiya yordamida har bir buyrakning alohida ishlash darajasi, filtratsiya va chiqaruv funksiyasi aniqlanadi. Bu usullar asosan surunkali buyrak yetishmovchiligi, transplantatsiyadan keyingi nazorat va funksional asimetriyani baholashda qo'llaniladi.

Invaziv diagnostika usullari. Ba'zi hollarda buyrak kasalligini aniqlash uchun invaziv usullarga murojaat qilinadi. Buyrak biopsiyasi to'qimaviy tashxis qo'yishda eng ishonchli usul hisoblanadi. U glomerulonefritlar, immunologik kasalliklar va noma'lum etiologiyali buyrak shikastlanishlarida qo'llaniladi. Biopsiya faqat qat'iy ko'rsatmalar asosida va mutaxassis nazoratida amalga oshiriladi, chunki u asoratlar xavfi bilan bog'liq.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, buyrak kasalliklarini tashxislashda instrumental diagnostika usullari muhim va ajralmas o'rin tutadi. Har bir usulning o'ziga xos afzalliklari va cheklovlari mavjud bo'lib, ularni to'g'ri tanlash tashxisning aniqligini oshiradi. Zamonaviy tibbiyotda ultratovush, kompyuter tomografiya, magnit-rezonans tomografiya va radioizotop tekshiruvlarning kompleks qo'llanilishi buyrak kasalliklarini erta aniqlash va samarali davolash imkonini beradi. Instrumental diagnostika natijalarini klinik va laborator ma'lumotlar bilan birgalikda tahlil qilish esa bemor salomatligini saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. **Abdullayev A.A., Karimov B.X.** Ichki kasalliklar. Buyrak va siydik chiqarish tizimi kasalliklari. — Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2018.
2. **Ismoilov S.S., Yo'ldoshev O.M.** Klinik nefrologiya asoslari. — Toshkent: O'zbekiston tibbiyot akademiyasi nashriyoti, 2020.
3. **Xudoyberdiyev J.Q.** Diagnostika usullari va zamonaviy instrumental tekshiruvlar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.

4. Qurbonov P. et al. TIBBIY BILIMLARNI O'RGATISHDA MASOFAVIY TA'LIM TIZIMINI TADBIQ ETISH //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 12. – С. 178-181.
5. Mirzakarimov B., Qurbonov P. TIBBBIYOTDA MASOFAVIY TA'LIMNI TASHKIL ETISHNING DIDAKTIK TA'MINOTINI YARATISH TEXNOLOGIYALARI //Research and Implementation. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/rai/article/view/745>. – 2023.
6. Qurbonov P., Xoldarova G., Rasulova F. Tibbiyotda kompyuter tomografiyasi va undan samarali foydalanish. – 2023.
7. Qurbonov P., Ataxonov S., Sharofiddinov S. Masofaviy ta'limni tashkil etishning uslubiy asoslari //Евразийский журнал математической теории и компьютерных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 13. – С. 43-47
8. Sh R. S., Qurbonov P. S. THE ROLE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN MEDICINE //Экономика и социум. – 2023. – №. 11 (114)-1. – С. 270-275.

Foydalanilgan internet saytlari:

1. <https://library.ziynet.uz/book/142161>
2. www.fjsti.uz
3. <https://tktishf.edu.uz/>
4. <https://dist.edu.uz>